

Skolestart på vej ind i år 2000

Så sker det. Det nye skoleår er begyndt Tusindvis af børn starter på en helt ny tilværelse. Det fundament de hver især, på hver deres måde, har fået med sig de første 6 vigtige år af deres liv, skal nu bestå deres prøve.

Er de klar, rustet til at indgå i det samspil skolen kan tilbyde dem på godt og ondt?

Er deres forudsætninger, deres fundament stabilt nok til at kunne sige fra og til når presset bliver for stort?

Hvad forventer de? Hvad glæder de sig til at opleve?

Hvad er de bange for, utrygge over? Hvor oplever de sig selv placeret i dette store samspil som en skole er? Hvordan er deres drømme i forhold til den virkelighed de møder? Hvordan oplever de alle de andre større børn og unge, som her er koncentreret på et afgrænset område?

Er læreren een der ved alt? Skal man kunne li' ham/hende for at kunne gå i fred?

Jeg kan forestille mig, at det er nogen af de tanker og følelser de sidder inde med, hvis vi lærere gav os tid til at spørge dem. Men det gør vi ikke, for vi skal igang med at undervise. Klasselokalet er de fleste steder festligt pyntet med blomster medbragt fra vore haver, som et sidste minde om en dejlig ferie. På tavlen står skrevet: Velkommen! Velkommen til hvad ...

Vi har planlagt timerne, bestilt materiale hjem allerede før sommerferien, U og F tid kom endelig med hiv og sving til at stemme, så nu er der ingen tid at spille. Mange spændende, interessante, relevante temaer, projekter ligger grydeklare lige til at tage i brug. Efter, een for mig, velfortjent ferie, går vi med appetit og energi igang med at honorere kravene, forventningerne til os - i et tempo som kun skolelærere er i stand til at præstere.

Lærerens bevægelighed

Men er vi "klædt på" til at modtage disse børn og føre dem gennem 10 vigtige år, hvor alt i princippet kan ske - for til sidst at sende dem ud i livet år 2007?

Hvordan vil vi sende dem ud?

Hvordan skal vi vise dem, at voksenlivet er andet end arbejde?

Hvordan skal vi bibringe dem troen på, at livet er værd at leve, når vi ved, at

Af
**Anne Mette
Holstein Dirks**
Pædagogisk konsulent,
lærer

nogen af børnene har meningsløse opvækstbetingelser?

Hvad skal de have med gennem skoleforløbet, som er brugbart resten af livet? Hvilke normer og værdier vil vi bibringe dem?

Hvordan vil vi i praksis formidle disse normer og værdier til dem, således at de integreres i det enkelte barn, og samtidig tage vare på og vise respekt for deres forskellighed på en sådan måde, at det enkelte barn kan eksperimentere, skærpe sine sanser, vokse op som et selvstændigt, tænkende individ, der gradvist lærer at sortere?

Ovenstående spørgsmål og udsagn tror jeg ikke vi lærere er klædt på til at håndtere. Det kræver nemlig, at vi lægger en anden tankegang for dagen, i forhold til hvad det er vi skal nå - hvordan? Hvad det er, vi har så forbandet travlt med at honorere? Hvad det er vi vil lære dem - hvordan? Det kræver at vi bruger tiden anderledes, at vi har større empati (indlevelsessevne). Vi vil til vores store forbavelse opdage, at vi alligevel når det vi skal - på en mere tilfredsstillende måde.

Fag-personlig efteruddannelse

Det kræver, at vi foretager en koldbøtte.

Spørgsmålet bliver: Kan vi lærere holde til at føre disse børn frem til år 2007, under de betingelser der er på nuværende tidspunkt

Med betingelser mener jeg bl. a. forventningerne fra forældrene til os - vores relativt nye skolelov med mange nye og anderledes krav i forhold til tidligere, samt arbejdstidsaftalen - hvorunder vi udfører vort daglige arbejde.

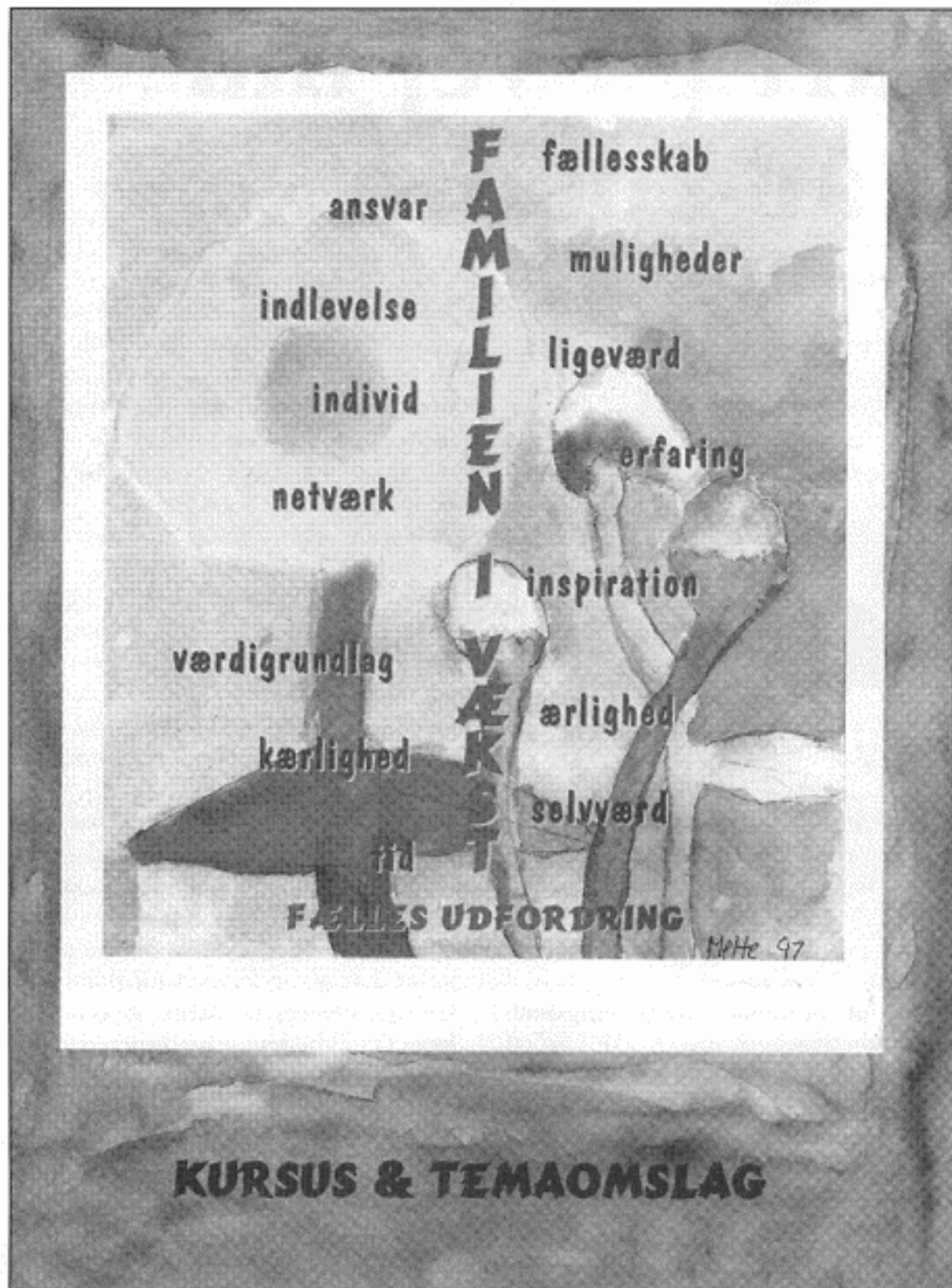
Kunne det tænkes, at vi lærere turde være mere konkrete i vores forventninger til forældrene?

I erkendelse af, at vi - lærere - ikke kan lave hverken forældrene, børnene eller de unge om, kunne vi måske lære: At tage bedre vare på os selv, samtidig med, at vi lærer at møde forældrene, børnene og de unge på en anden måde?

Den faglige efteruddannelse, vi har taget og løbende tager især i forbindelse med den sidste skolelov, skal formidles anderledes, hvis vi skal leve op til Folkeskolelovens § 1 CITAT: "Folkeskolens opgave er, i samarbejde med forældrene, at fremme elevens tilegnelse af kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer der medvirker til den enkelte elevs alsidige, personlige udvikling. Personlig udvikling kræver refleksion, forenklet sagt: At børnene, de unge har tid og lov til at tænke over det de siger og gør, hvordan de virker på andre. De skal også have tid til at tænke over den måde hvorpå de bliver behandlet af de voksne, og have lov til i ord at fortælle hvordan de oplever det. For mig at se, er det ikke just den arbejds metode/dialog der præger Den Danske Folkeskole mest.

Det kræver en personlig efteruddannelsesindsats, det må både kommuner, skolens ledelse og lærere være klar over, men mon ikke vi er nået til den del af efteruddannelsen, der handler om os selv?

I det følgende vil jeg forsøge at klargøre mine synspunkter. Jeg vil give en kort indføring i et projekt omkring "Praktisk filosofi i skolen" som handler om SAMTALEN. Formen, metoden er blevet anvendt både før og efter det formelle projekt. Dog naturligvis udbygget, justeret efterhånden som min indsigt blev større. Der vil i den nedenstående tekst være elevervalueringer, pædagogiske refleksioner, krydret med praktiske erfaringer som idag efter ca. 10 års arbejde med formen, bekræfter mig i, at samtalen integreret i undervisningen er

KURSUS & TEMAOMSLAG

noget af det eneste vi i virkeligheden kan give vore børn og unge med ud i livet - altså også i år 2007! Så den læser der ikke er interesseret, ved nu hvad vedkommende kan stå af på.

HVAD er FILOSOFI med BØRN og UNGE.

1. Det er det modsatte af indoktrinering.
2. Hovedformålet er at få børn og unge til AT TÆNKE selv.
3. At værne om det enkelte barns integritet

Praktisk filosofi i skolen

Projektet løb af stablen i skoleåret 91/92. Vi var to klasselærere på 3. klassetrin der med hver sin klasse fik bevilget ekstra tid. At det overhovedet kom på tale var, fordi vi begge registrerede, at mange børn i løbet af vores lærertid bar præg af, at deres hverdag var fortravlet, der manglede tid til nærvær, samtale med de voksne - både med lærere og

forældre. Min kollega og jeg var begge meget interesseret i dette område, hvor man bevæger sig "ud og ind", standser op, justerer således at der skabes en kontakt til både hjernen og hjertet sideløbende.

Det var derfor naturligt for os at gøre en indsats for at få projektet gennemført. Forudsætningen for at gennemføre et sådant projekt er, at læreren kan skabe tillid både børnene imellem og fra sig selv til børnene.

Vi brugte FORTÆLLINGEN, eventyr, sagn og myter som udgangspunkt for vores læring. Samtalen tog altid udgangspunkt i børnenes erfaringsverden, og i det de oplevede ved at få læst, fortalt historien. Der var klare normer og værdier lagt til grund for hvordan samtalen forløb. Det var ligeså værdifuldt, aktivt at sidde og lytte, som at deltage aktivt med ord. Gennem disse samtaler erfarede børnene, at til det at være menneske hører både positive og negative følelser. At få lov til at sige dette højt i

tillid til at blive respekteret er meget værdifuldt. Det bærende element er, at læreren har empati, respekterer forskelligheden og kan åbne samtalen, således at børnene opmuntres til at bygge på de ideer og spor de har igang. Der er aldrig noget facit og alle svar, udsagn er ligeværdige.

Når alt dette er sagt, må vi som lærere også erkende, at arbejdet med den filosofiske samtale - stiller helt personlige krav til læreren: Læreren må aktivt tilkendegive overfor eleverne, at han/hun "hører til" blandt dem. Læreren må selv ud med sproget. Man kan ikke nøjes med at beskrive følelser og tanker. Lærerne må sætte ord på: glæde, sorg, skuffelse, stolthed, velvære m.m. Eleverne må kunne stole på, mærke at disse følelser hører med til det at være menneske. Hvadenten man er barn, ung eller voksen. Læreren kan kun gennem denne fortrolighed til gruppen arbejde troværdigt med eleverne. Dette kræver at læreren er villig til at "afgive prestige". Læreren skal indføres i metoden, ellers går det ikke.

Vi er modeller for børnene, de unge, det skal vi gøre os helt klart. I alt hvad vi foretager os menneskeligt, tager de det enten til sig, undrer sig eller afviser det. Evalueringen af dette projekt viste os at der i den filosofiske samtale ligger gemt en livsoplysning - en livsduelighed og et livsmod samt en evne til at bearbejde konflikter, på en sådan måde, at der ikke er nogen taber/vinder, men begge parter føler sig set og hørt, som de er enkeltvis. Det gav os et tydeligt praj i retning af, at denne metode med tid til samtalen er af yderste vigtighed.

Elev-evalueringer

NU - 5 år efter, har jeg i marts måned 97 lavet en skriftlig evaluering med eleverne fra min klasse, der i skoleåret 91/92 deltog i udviklingsprojektet. Disse elever går nu i slutningen af 8. klasse.

Her vil jeg kort give nogle indtryk af, hvad de har svaret:

Alle eleverne, undtagen een, husker det som en meget rar og nærværende oplevelse. Denne ene elev husker ikke noget fra dengang. De husker, at de lærte noget om, hvordan andre børn tænker, handler, og at der kan være forskellige årsager til, at man tænker og handler som man gør. Mange af dem giver klart udtryk for, at de siden - ofte har savnet samtalen på denne måde, hvor der var tid og ro.

De fortæller, at det har hjulpet dem til at turde være sig selv, men også at de kammerater, der ikke havde filosofi, havde svært ved at forstå dem. De har haft lettere ved at sortere venskaber. For nogen har det været en stor fordel også i for-

hold til forældrene. Andre har haft svært ved at "nå" forældrene, men så har det været godt i forhold til nogle lærere og kammeraterne. Jeg personligt kan registrere, at især drengene har haft meget behov for og gavn af timerne. Her var det "tilladt" at være følsom. Pigerne havde en lettere tilgang til følelserne. Men samtidig også et mere kompliceret forhold til følelserne.

De fortæller, at de, drenge og piger, indbyrdes taler godt med hinanden.

Når der kommer nye elever, giver de plads til, at disse i starten får lov til at vise, hvem de er på godt og ondt.

Denne lille evaluering bekræfter mig i, at det er vigtigt, at vi, i hele skoleforløbet - også efter folkeskolen på gymnasierne, handelsskolerne m.v. giver ressourcer og tid til samtalen. Vi må derfor uddanne lærere til at varetage denne opgave.

Pædagogiske refleksioner og praktiske erfaringer

At få den personlige dannelsesproces til at udvikle sig sideløbende med den vidensdannende vil skabe den helhed, balance mellem det cognitive og det affektive som er væsentlig.

Sagt med andre ord: Følelserne, hjertet "samtaler" med hjernen og omvendt. Integrerer vi denne arbejdsmetode i skolesystemet generelt får det enkelte barn, den enkelte unge reel mulighed for at føre en samtale omkring selvvalgte personlige temaer og begreber med jævnaldrende børn og unge. De udvikler deres viden og indsigt, samtidig med, at de har en kompetent voksen til at hjælpe med:

1. At strukturere samtaleprocessen
2. At øse af sin erfaring og viden. Heri ligger det fundamentalt værdifulde aspekt.

Min erfaring fra psykologi som valgfag i 9. klasse er, at de unge gradvist reflekterer, øver sig i at sige til og fra, lytter eksperimenterer, sætter deres egne værdier og normer under lup. De debatterer, finder deres egne grænser, flytter dem, risikerer at stå mere alene med et synspunkt uden at retfærdiggøre overfor gruppen eller sig selv, hvad der gør, at de tænker, føler, siger sådan. De siger det blot højt - og bliver respekteret, eller kan bære at de andre undrer sig. Det er først her, når følelserne kobles på samtalen, at vi får en ægte kommunikation. Jeg kan iagttage, at netop de bogligt usikre - mere tilbagetrukne unge, i disse timer virkelig flytter sig. De bliver ikke presset til at sige noget, (for min skyld må de godt tie stille hele semesteret.) Efterhånden finder de sig selv, og jeg

fornemmer de udvikler sig personligt. Denne udviklingsproces fører dem i retning af større sikkerhed overfor såvel kammerater som voksne og deres tilgang til de boglige færdigheder, bliver præget af større gå på mod.

De får frigivet energi. Det binder enorme mængder energi at fastholde sig selv, og lade andre fastholde sig i opfattelsen: "Jeg duer ikke til noget, jeg er ikke god nok." Jeg oplever, at når denne energi frigøres, og de selv begynder at deltage i samtalen på det tidspunkt, hvor de føler sig parate, så smitter det af på den måde, hvorpå de går til det øvrige skolearbejde. De bogligt stærke(re) får, omend lidt modvilligt i starten, mere indsigt i hvordan andre tænker, deres baggrund for at handle som de gør etc. Faktisk bliver de mere rummelige i forhold til deres kammerater. De har været vant til at blive hørt og honoreret, så det er lidt nyt for dem, at de ikke automatisk fører ordet hele tiden. De bliver som skoleåret skrider frem - mere nuancerede i deres holdninger.

Begge parter kan bedre se en mening med at tage ansvar, medansvar for egen læring. De begynder på, een for mig sund måde at stille kritiske, undersøgende spørgsmål og udsagn. Det er lige netop den nysgerrighed, ivrighed vi, som lærere, skal forstå at håndtere, stimulere bedre - på børnenes, de unges præmisser. Gennem denne samtaleproces har de fået dette lille "kick", der frigør energi. Deres selvopfattelse bliver ganske enkelt ændret i positiv, konstruktiv retning.

Min påstand er: Først nu er de virkelig parate til at suge skolens, iøvrigt særdeles relevante og dygtigt tilrettelagt, boglige viden til sig. Nu er der luft - plads. Vores fornemste opgave som lærere er så at føre en tilbagetrukket rolle, hvor vi navigerer i oprørt hav og stille vand, mod strømmen og med strømmen. Det er her dynamikken skærpes og selvmotivationen opstår. Det kræver, at vi lærere giver slip på styringen, skærper vor evne til at lytte til, hvad det egentlig er børnene, de unge virkelig fortæller os. Det jeg oplever i praksis i den danske folkeskole er, at det er læreren der ved, og børnene, de unge der skal lære at vide. Tag ikke fejl. Børnene, de unge ved en hel masse, de har mange konstruktive, kreative forslag til både proces og indhold. Vi lærere skal, undskyld jeg siger det, lære at inddrage dem reel. Vi skal være villige til at ændre på vores oplevelse af den fasttømrede lærerrolle som både er samfundsskabt gennem tiderne, men som vi også selv har dyrket flittigt. Vi skal afvikle nogle områder helt konkret i forhold til måden hvorpå vi formidler, for at kunne udvikle nye

områder. Det kræver tid og hjælp, her kan supervision og træning af kollegial respons komme ind som en vigtig faktor.

Elev-evalueringer af læreren.

I faget psykologi har jeg lavet skriftlige evalueringsskemaer, som de er blevet bedt om at besvare. De er blevet opfordret til at fordybe sig i opgaven. Hermed menes, at de er blevet opfordret til at være ærlige overfor sig selv og mig - også der hvor det kunne være kritisk. Begrundelsen for denne opfordring var, at det var den eneste måde, hvorved både de og jeg kunne blive klogere. Det kunne de forstå. Sluttelig vil jeg sige, deres besvarelser viser med al tydelighed, at "praktisk filosofi"- både som fag og metode integreret i skolens øvrige fag gennem hele skoleforløbet er vejen frem.

Det skal bemærkes, at det dybest set ikke er noget nyt pædagogisk orakel, det jeg i denne artikel forsøger at formidle. Det står skrevet i folkeskolelovens formålsparagraf § 1, i mange pædagogiske og psykologiske bøger og tidsskrifter, men min erfaring er (desværre), at alt for få omsætter det til pædagogisk praksis. Vel sagtens fordi de ikke har lært det. Det er lige netop den pædagogiske konkrete del, der skal give gennemslagskraft og forplante sig i hele måden, hvorpå vi driver skole og dannelse i et demokratisk uddannelsessystem. Dette vil give helt nye muligheder og perspektiver for den opvoksende generation og sprede sig som gode ringe både blandt børnene, de unge, i familierne og samfundet i øvrigt.

Opfordring!

Hvem vil skrive om børnehaveklasseansvarstetens rolle i børnehaveklassen?

Forventninger fra børnehaveklasselæreren - egne forventninger til arbejdet?

